

УДК 284(477.43)''1920''

В. П. Ганзуленко

РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА: ІСНУВАННЯ В УМОВАХ АНТИРЕЛІГІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА (20-ТІ РР. ХХ СТ.)

Автором статті розкриваються особливості впровадження антирелігійного законодавства радянської влади в 20-ті рр. ХХ ст. щодо Римо-католицької церкви. Автор визначає особливості ставлення державних структур до церкви, розкриває суть антицерковної політики, аналізує форми та методи впливу держави на церковне життя католиків Півдня України.

Ключові слова: Римо-католицька церква, релігія, політика, законодавство, Південь України.

Існування Римо-католицької церкви в умовах тоталітарної системи належить до тих проблем, які практично не знайшли належного відображення як у вітчизняній, так і закордонній історіографії. В останні десятиліття дослідниками вивчалися питання становлення та поширення римо-католицизму в Україні [1; 2], і в першу чергу в Західному її регіоні, досліджувалася історія окремих етноконфесійних громад (німецької, польської) [3; 4; 5; 6], а також аналізувалися особливості взаємодії РКЦ та державних структур в територіальних межах всієї України [7; 8], не торкаючись окремих регіонів.

Мета даної статті полягає в тому, щоб на основі вивчення історичних джерел розкрити особливості впровадження антирелігійного законодавства радянської влади в 20-ті рр. ХХ ст. щодо Римо-католицької церкви, а також проаналізувати форми і методи впливу держави на церковне життя католиків Півдня України.

Політику радянської влади щодо Римо-католицької церкви у міжвоєнний період умовно можна поділити на 2 періоди:

1) 1918 р. – середина 20-х рр. – період розгортання та юридичного оформлення наступу держави на позиції церкви;

2) кінець 20-х – 30-ті рр. – курс на цілковите витіснення РКЦ із життя радянського суспільства.

З проголошенням більшовицької влади в Україні була розгорнута масштабна антирелігійна кампанія, спрямована проти церкви як соціального інституту. Радянська влада прагнула побудувати нове суспільство, в якому не було б місця релігії, в тому числі й римо-католицизму. Заради досягнення цієї мети вона не лише намагалася проникнути в сутність міжконфесійних відмінностей, але й завжди прагнула застосувати їх на свою користь.

Вже перші циркуляри й декрети більшовиків були спрямовані проти релігії, церкви та її священнослужителів. Найважливішим законодавчим актом в галузі антирелігійної політики був загальновідомий Декрет РНК РСФРР "Про відокремлення церкви від держави та школи від церкви", затверджений 23 січня 1918 р. (як і його український аналог 1919 р.). Але його прийняття передувало ряд численних постанов і декретів, спрямованих на скасування законних прав та привілеїв релігійних громад, зокрема і РКЦ.

Одним з перших антирелігійних декретів можна вважати Декрет "Про землю", затверджений ще восени 1917 р. Він проголошував ліквідацію права власності на землю релігійних громад та передачу всіх церковних і монастирських земель державі: "Вся земля монастирська, церковна... відчужується безоплатно, стає всенародним надбанням й переходить у користування всіх трудящих на ній..." [9, с.18-20]. Більшовики сподівалися, що секуляризація церковних земель призведе до ослаблення могутності церкви.

Римо-католицька церква втратила тисячі гектарів земельних угідь, що належали їй. Як правило, кожна католицька громада мала від 33 до 120 десятин землі. На Півдні України найбільші земельні угіддя були конфісковані у католицьких громад сіл Зельц та Йозефсталь [10, с.185].

Другим кроком більшовиків, спрямованим на підризу економічної основи церкви, стала націоналізація монастирів та інших церковних установ: дитячих притулків, шкіл, богаділень тощо. Були закриті різні просвітницькі, благодійні та інші товариства, що діяли при католицьких парафіях, припинили існування притулки, лікарні, каси для бідних та інші подібні заклади. Римо-католицьке духовенство не відразу офіційно відреагувало на подібні утиски церкви з боку держави. Це пояснювалося думкою єпископату, що націоналізації буде піддана лише власність колишньої державної, тобто Російської православної церкви. Незабаром після приходу більшовиків до влади були конфісковані банківські вклади релігійних громад католицької церкви. Тільки рухоме майно Тираспольської дієцезії (до якої належала католицька громада Південної України) за самих скромних підрахунків, зроблених єпископом Кесслером, перевищувало сім мільйонів золотих рублів, кошти дієцезії становили 339 900 руб. [11, с.277].

Згідно постанови "Про передачу справи виховання та освіти з духовного відомства до ведення комісаріату з народної освіти" всі церковні навчальні заклади разом з "рухомим та нерухомим майном, тобто з будинками й подвірними будівлями, із земельними ділянками під будинками, з бібліотеками й всякого роду посібниками, цінностями, капіталами, цінними паперами й відсотками з них" передавалися у ведення Народного комісаріату з освіти, що незабаром закрити католицькі церковні школи взагалі або перетворив їх у світські навчальні заклади [10, с.188].

Владою було усунено церкву і від впливу на суспільне життя. Оголошувалися необов'язковими церковний шлюб та хрещення, скасовувалися залежність юридичних взаємин між подружжям, а також між батьками та дітьми від дотримання ними церковних обрядів. Держава визнавала лише цивільні шлюби, а церковний шлюб ставав приватною справою громадян. Римо-католицька церква втрачала право володіти метричними книгами, до яких вносилися записи про народження, шлюб, смерть, конфірмації, вступ парафіян до церковної громади та вихід з неї. Всім католицьким консисторіям необхідно було представити до державних органів влади дані щодо кількості парафіян з поділом за національністю та відомості про число церковних будинків. Життя парафій та духовенства поступово підпадало під тверду регламентацію з боку адміністративної влади.

Проводячи політику відокремлення церкви від держави, Рада Народних Комісарів спеціальними постановами скасувала державні установи, що відали справами духовенства. 16 січня 1918 р. наказом Народного комісаріату з військових справ були розформовані управління духовного відомства в армії. В наказі зазначалося: "Звільнити всіх священнослужителів всіх віросповідань, що перебувають на службі військового відомства. Всі управління військового духовенства розформувати" [13, с.88]. Відповідно до цього наказу після встановлення на Півдні України радянської влади були ліквідовані посади католицьких священнослужителів при військових частинах, зокрема в Одесі, Сімферополі, Севастополі.

Основним законодавчим актом, що узагальнив законотворчість радянської влади в галузі свободи совісті та відносин держави з релігійними організаціями, що остаточно розірвав відносини церкви й держави та докорінно змінив життя церкви, став Декрет "Про відокремлення церкви від держави та школи від церкви".

Аналізуючи основні положення Декрету слід зазначити той факт, що поряд з негативними положеннями, він включав і ряд позитивних статей. Так у Декреті проголошувалася заборона обмежень свободи совісті, рівності всіх релігій, скасування будь-яких привілеїв та переваг за релігійною ознакою. Однак з іншого боку – більшість положень Декрету так і залишилися декларативними, церква була позбавлена права власності й не могла бути юридичною особою [1, с.20].

Неточні формулювання Декрету, непереконливість та незакінченість його статей, можливість їхнього неоднозначного тлумачення, відсутність компетентних осіб та невідповідності кадрів привели до перегинів й сваволі з боку радянських органів влади на місцях. Проведення Декрету в життя відбувалося у важкій ситуації громадянської війни, господарської розрухи й складностей політичного життя країни. Ситуація погіршувалася тим, що не існувало спеціальних державних органів з реалізації Декрету. Постало завдання вироблення єдиного документу щодо реалізації державної церковної політики.

Таким документом стала постанова Народного комісаріату юстиції "Про порядок проведення в життя декрету про відокремлення церкви від держави та школи від церкви (Інструкція)", затверджена 30 серпня 1918 р. Вона складалася із шести розділів, а саме: "Про церковні й релігійні товариства"; "Про майно, призначене для здійснення релігійних обрядів"; "Про інше майно"; "Про метричні книги"; "Про релігійні церемонії та обряди"; "Про викладання релігійних віровчень".

Відповідно до цієї Інструкції парафії могли користуватися церковними будинками на правах оренди за спеціальним договором, але не володіли церквами як власністю. Громади, "що прийняли майно в користування", були зобов'язані не тільки "зберігати й берегти його як довірене народне надбання", але й "допускати безперешкодно... уповноважених Рад Робочих і Селянських Депутатів осіб до періодичної перевірки й огляду майна, у випадку виявлення... зловживань та розтрат, негайно здати майно на першу вимогу... не призначене спеціально для богослужбових цілей майно церковних і релігійних товариств, а саме: будинки, землі, подвір'я, капітали... негайно відбираються", – зазначалося в Інструкції [14, с.77].

Всім католицьким церковним громадам було запропоновано в терміновому порядку передати описи церковного майна до місцевих комісій з відокремлення церкви від держави. Однак німецькі, польські, литовські та інші національні парафії, що діяли на Півдні України, не могли виконати цю вказівку так швидко, як того вимагали місцеві органи, тому що всі церковні документи, як правило, не велися російською мовою. Тому за розпорядженням адміністративної влади всім національним парафіям було заборонено вести документацію рідною мовою [14, с.94].

Декрет "Про відокремлення церкви від держави та школи від церкви" торкнувся й такої важливої сторони церковного життя, як релігійне навчання. У ньому зазначалося, що держава не може брати на себе релігійне виховання дітей; викладання релігійних віровчень у всіх державних, суспільних та приватних навчальних закладах, а також виконання яких-небудь релігійних обрядів у стінах школи забороняється.

Проте навіть такими радикальними засобами неможливо було знищити століттями сформовані традиції й звички. Релігійне навчання таємно існуватиме в католицьких селах Південної України ще наприкінці 20-х – у 30-і роки XX ст. Майже до 1924 р. в Одесі діяла Духовна семінарія Тираспольської дієцезії [13, с.69].

Особливих жертв зазнали католицькі громади Південної України під час громадянської війни, оскільки перебували на території воєнних дій. Терор, спрямований проти католицького населення регіону (переважно німецького та польського), застосовувався з метою придушення опору духовенства, яке чинило спротив радянській владі.

Так у 1919 р. були розстріляні більшовиками адміністратор приходу Катериненталь Одеського деканату Я. Дукарт після спроби втечі разом із своїми парафіянами, а також за причетність до селянського

повстання в колонії Зельц 25-літній вікарій К. Вейсенбургер (разом із священиком були розстріляні 107 колоністів, обвинувачених в антирадянській діяльності). В 1921 р. за організацію повстання проти радянської влади разом з 270 колоністами був страчений декан Марієнтальського деканату Н. Крафт [12; с.344], а 26 грудня 1921 р. Одеський губернський революційний трибунал виніс смертний вирок 25-літньому священикові Е. Мокелькі "за організацію повстання проти радянської влади" у німецькому селі Єлизаветовці. Однак з огляду на щире серце зізнання священика, ревтрибунал замінив розстріл десятьма роками позбавлення волі [16, с.56].

У боротьбі з релігією радянський уряд уважав всі ці засоби цілком обґрунтованими й законними. Так у церковні громади впроваджувалися інформатори. Залякуючи людей або оплачуючи послуги, органи безпеки використовували парафіян, деяких священиків й їхніх помічників як своїх агентів, і в такий спосіб ламали моральну силу самої церкви, сіяли недовіру до священиків. Разом із священиками часто заарештовували людей, єдиною провиною яких була їхня присутність на богослужіннях.

Одночасно державні органи влади намагалися змусити деяких священиків обнародувати заяви про відсутність гонінь на віру й повну свободу совісті в УСРР, а також про те, що якщо священиків і заарештовують, то тільки за державні злочини: шпигунство, контрреволюцію тощо. Бували поодинокі випадки, коли священик, зломлений державними органами, привселюдно відмовлявся від сану й відрікався від віри, але навіть такі факти віруючими сприймалися як підступництво тих же органів.

Протести віруючих проти свавілля більшовиків поступово ставали слабкішими, однак, у багатьох місцях парафіяни тривалий час самовіддано відстоювали храми, організовували богослужіння й молитви без священика, сплачуючи постійно зростаючі податки за право користування костьолами; надсилали священикам у табори та заслання продукти й гроші.

Досягти розколу Католицької церкви в УСРР більшовикам не вдалося (на відміну від Православної церкви). Тому для посилення боротьби з "забобонами" влада звинуватила ксьондзів, що залишалися на волі, в "організації опору процесу атеїзації".

Одним із особливо розповсюджених засобів фізичного знищення церкви на початку 20-х рр. стали групові процеси, що були унікальним проявом радянського "правосуддя". У різних регіонах заарештовувалися групи священиків і мирян. Найчастіше католиків Південної України звинувачували в шпигунстві на користь буржуазних держав: поляків – на користь Польщі, німців – Німеччини, священиків – Ватикану. При цьому варто підкреслити, що підставою для обвинувачення могли стати події й факти будь-якої давнини: скажімо, те, що священик колись співробітничав з католицькою благодійною місією допомоги голодуючим або мав контакти з консульствами й посольствами. Одержання фінансової допомоги з-за кордону було доказом шпигунської діяльності.

Більшовицька влада вимагала також залучати священиків до фізичної праці, що було особливою формою дискримінації їх самих "як нетрудових елементів", так і релігії як непотрібної трудящим.

З метою практичної реалізації Декрету про відокремлення церкви від держави було створено цілу систему державних органів. Зокрема у червні 1921 р. у складі Народного комісаріату юстиції УСРР почав діяти відділ по відокремленню церкви від держави, так званий "ліквідаційний відділ". Серед завдань і функцій цього відділу були ліквідація церкви як суспільного інституту; роз'яснення положень Декрету про відокремлення церкви від держави; розробка проектів відповідних законів і підзаконних нормативних актів – директив, положень, інструкцій; здійснення контролю за дотриманням чинного законодавства про культу; регулювання відносин державних інституцій і церкви, надання консультативної допомоги з цих питань тощо.

Найголовнішим напрямком діяльності цього відділу був широкомасштабний збір інформації щодо різних сторін життя релігійних громад. На місцях аналогічні функції виконували губернські та повітові ліквідаційні комісії, що діяли при відповідних губернських й повітових виконкомах.

Наприкінці 1922 р. ліквідаційний відділ та його місцева мережа з метою посилення репресивних функцій були передані під контроль Наркомату внутрішніх справ УСРР. У складі НКВС відділ культів (реорганізований ліквідаційний відділ) продовжував всебічне вивчення релігійного життя (але в тісному контакті з ДПУ): проводилися реєстрації релігійних громад, облік та анкетування духовних осіб, аналізувалися статуті релігійних об'єднань, приймалися заяви та скарги громадян, складалися угоди про передачу храмів у користування віруючих тощо.

У середині 20-х рр. XX ст. радянська влада намагалася дати юридичне обґрунтування різноманітних гонінь проти церкви. Задля цього було розроблено та впроваджено нове радянське законодавство – декрети, кодекси законів, постанови, а також безліч інструкцій та правил щодо практичного їх застосування. Із 1922 р., коли набув в чинності перший Кримінальний кодекс УСРР, будь-які антирелігійні чи антицерковні дії влади отримали ознаки законності. Діапазон звинувачень проти священиків був надзвичайно широким – від дрібного хуліганства до антидержавних злочинів. Найчастіше священики потрапляли на лаву підсудних за "контрреволюційні злочини", що передбачало серйозні покарання – засудження до максимального на той час терміну ув'язнення (10 років) або навіть до "вищого заходу соціальної оборони" (розстрілу). Наступна хвиля процесів проти римо-католиків припала на 1925-1928 рр. Обвинувачення були стандартні: антирадянська агітація, контрреволюційна діяльність, шпигунство. У 1926 р. були запроваджені нові обмеження політичних прав всіх духовних осіб. Дискримінаційні заходи були спрямовані також проти членів родин священнослужителів РКЦ, в тому числі звільнення їх з роботи та виключення з навчальних

закладів. Їх починають депортувати, а пізніше кидати до в'язниць, висилати до виправно-трудоих таборів або розстрілювати.

Саме в цей період НКВС ускладнив процедуру реєстрації релігійних громад, вимагаючи задля цього наявності 50-ти, а не 20-ти, як раніше, фундаторів об'єднання віруючих.

Розгортання на початку 30-х рр. процесу суцільної колективізації стало причиною посилення репресій проти католиків краю, оскільки більшість з них були мешканцями сільської місцевості.

“Наступ на куркульство”, проголошений у листопаді 1929 р., супроводжувався гоніннями на священників та рядових парафіян РКЦ. Одним із розповсюджених звинувачень початку 30-х р. стає звинувачення в зриві хлібозаготівельної кампанії. Також серед звинувачень були участь в повстаннях у колгоспах, співпраця з закордонними розвідками та антирадянська діяльність.

Типовим прикладом може служити справа мешканця с. Мар'їнське, що на Херсонщині, німця Є. Шеле, заарештованого органами НКВС в 1929 р. за участь у контрреволюційній організації. За антирадянську діяльність Шеле було засуджено до розстрілу [15; с.189].

Хвилі арештів, показових судів і таємних розправ, які одна за одною накопичувалися на РКЦ упродовж 30-х років спричинили не тільки до цілковитої ліквідації церковної ієрархії, закриття усіх костьолів і припинення діяльності католицьких громад, але й до фізичного знищення майже всіх священників.

У травні 1935 р. на 10 років заслання на Кавказ був відправлений генеральний вікарій Півдня України німецький священник Ю. Крушенські. Репресовано ксьондзів А. Гофмана, І. Траубергера, М. Келлера, Р. Лоран. В 1937-1938 рр. пройшли останні групові процеси католицьких священників та парафіян [16, с.168].

Загалом на 1939 р. життя Римо-католицької церкви на Півдні України практично припинилося, більша частина костьолів була зруйнована.

Отже, політика радянської влади щодо Римо-католицької церкви в 1920-х рр. була складовою загальної системи державно-церковних відносин і мала відверто атеїстичний характер. Протягом 20-х рр. більшовиками були переглянуті механізми та принципи реалізації державного антирелігійного курсу, здійснено перехід від хаотичного втручання влади у церковні справи до юридичного обґрунтування антирелігійних заходів, створено спеціальний апарат регулювання державно-церковних відносин та розроблено нормативно-правову базу державної політики щодо церкви.

Антицерковна політика радянської влади була направлена на повну ліквідацію діяльності католицьких церковних громад, зокрема і на Півдні України. З метою реалізації цього завдання в південному регіоні застосовувалася розгалужена і багатофункціональна система антирелігійного державного апарату із значною кількістю засобів впливу на РКЦ та її парафіян – від економічного, адміністративного і морально-психологічного тиску до переслідувань політичного та кримінального характеру.

Порушені у статті питання не можуть дати вичерпного уявлення про особливості функціонування римо-католицької конфесії на Півдні України в умовах антирелігійної політики радянської влади та потребують подальшого наукового аналізу, зокрема дослідження особливостей репресивної політики щодо католиків у 30-ті рр. XX ст.

Джерела та література

1. Гентош Л. Католицька церква та становлення української державності (1917-1923 рр.) // Другий Міжнародний конгрес українців: Доповіді і повідомлення. Історія. Ч.2. – Львів, 1994. – С.19-22.
2. Ковальчук А. Територіальна динаміка римсько-католицької церкви в Україні // Історія релігій в Україні: Матеріали IX міжнародної конференції 11-13 травня 1999 р. – Т.1. – Львів: “Логос”, 1999. – С.166-169.
3. Єременко Т.І. Польська національна меншина в Україні в 20-30-ті рр. XX ст. – К., 1994.
4. Лісевич І.Т. Духовно спрагли: Духовне життя польської національної меншини на Наддніпрянській Україні в 1864-1917 рр. – К., 1997.
5. Євтух В.Б., Чирко Б.В. Німці в Україні. 1920-1990. – К., 1994.
6. Лях К.С. Етно-конфесійний склад німецьких колоністів Півдня України // Немцы Приазовья и Причерноморья: история и современность / Материалы международной научной конференции. – Донецк, 2003. – С.103-107.
7. Стронський Г. Приречена на мовчання: РКЦ на Україні в 20-30-ті рр. // Людина і світ. – 1994. – № 3-4. – С.17-20.
8. Рублева Н.С. Невідома ділянка антирелігійного фронту: Боротьба владних структур УСРР проти Римсько-католицької церкви, 1920-ті роки // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1998. – № 1/2. – С.228-243.
9. Декреты Советской власти. – М., 1957. – Т.1.
10. Лиценбергер О.А. Римско-католическая церковь в России: история и правовое положение. – Саратов.: Поволжская Академия гос-нной службы, 2001.
11. Kessler J. Reiseerlebnisse. Dickinson. – N. Dakota, 1930.
12. Рублева Н.С. Особенности существования немецкой католической общности в УССР (1920-1930-е гг.) // Немцы России и СССР – М., 2000 – С. 344.
13. Дзвонковский Р. Римско-католическая Церковь в СССР. 1917-1939. Исторический очерк. – Люблин, 1997.
14. О религии и церкви. Сборник высказываний классиков марксизма-ленинизма, документов КПСС и Советского государства. – М.: Политиздат, 1977.
15. Безносков А.И. Религиозная жизнь немецкого населения юга Украины и политика Советской власти (1920-1928 гг.) // Немцы России и СССР: 1901-1941: Материалы международной научной конференции. – М., 2000. – С.330.
16. Ченцов В.В. Трагические судьбы. Политические репрессии против немецкого населения Украины в 1920-1930 гг. – М.: Готика, 1998.

Ганзуленко В. П. Римско-католическая церковь: существование в условиях антирелигиозного законодательства (20-е гг. XX ст.)

Автором статьи раскрываются особенности внедрения антирелигиозного законодательства советской власти в 20-е гг. XX в. относительно Римско-католической церкви. Автор определяет особенности отношения государственных структур к церкви, раскрывает суть антицерковной политики, анализирует формы и методы влияния государства на церковную жизнь католиков Юга Украины.

Ключевые слова: Римско-католическая церковь, религия, политика, законодательство, Юг Украины.

Ganzulenko V. P. Roman-Catholic Church Existence in Conditions of Anti Religious Legislation (20s of the XXth century)

The peculiarities of introduction of anti religious legislation by soviet authority during the 20s of XX century are examined by the author of the article. The author determines the peculiarities of attitude of state structures toward a church, exposes an essence of anti religious policy, analyses the forms and methods of state's influence on Catholics' church life of the South Ukraine.

Keywords: Roman-Catholic Church, religion, policy, introduction, the South of Ukraine.

УДК 94:282(477)''1932/1933''

О. М. Ігнатуша

РУЙНАЦІЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР.

Автор проаналізував зв'язок між голодомором 1932–1933 рр. в Україні та ставленням державної влади і суспільства до католицької церкви. Визначено зміну характеру цього ставлення у залежності від змін національної та антирелігійної політики часу утвердження радянського тоталітаризму.

Ключові слова: церква, католики, голодомор, політика, закриття костелів.

Питання суспільного виміру явища, яке у вітчизняній історіографії отримало назву голодомор 1932–1933 рр., ще далеке від осягнення науковою думкою. Зовсім периферійними у розгляді цього питання постають сюжети, пов'язані з історією церкви. Кількома попередніми статтями [1; 2; 3] ми вже намагалися підкреслити суттєвість зв'язку між трагедією народу та трагедією церков, що діяли у цю історичну добу. Окремі аспекти деструктивного впливу держави на католицьку церкву в Україні під час голодомору зауважувала у своїх публікаціях відома українська дослідниця Н. Рубльова [4; 5] та російська дослідниця О. Ліценбергер [6]. Разом із тим, питання впливу на церкву і зокрема, католицьку явища голодомору залишається не до кінця з'ясованим.

У рамках даної статті висвітлимо зв'язок між закриттям католицьких храмів і репресіями проти духовенства та голодомором 1932–1933 рр. в Україні. Звернемо увагу на мотивацію поведінки представників різних ідейних і політичних таборів; простежимо зв'язок між етнонаціональними, релігійними та політичними чинниками суспільних трансформацій.

Таке з'ясування, на наш погляд, дозволить глибше усвідомити загальнонародний вимір і характер трагедії голодомору, простежити специфіку його впливу на окремі релігійні та етнічні спільноти, однією з яких були католики.

Католицька релігійна меншина сформувалася в Україні історично. Вона була представлена переважно селянським та робітничим населенням польської та німецької національностей, яке знайшло осідок у правобережній, південній та південно-східній частині України починаючи з кінця XVIII ст. [7]. До революції 1917 р. – станом на 1902 р. – в єпархіях, які охоплювали територію українських губерній, Поволжжя та Північного Кавказу – Луцько-Житомирській і Тираспольській – зафіксували 368 католицьких церков та щонайменше 16 каплиць. Найчисельнішими парафіями римо-католицької церкви були одеські парафії Святого Климента – 17 800 чол., та Успіння Богородиці – 15 тис. чол. Понад 8 тис. парафіян налічувалося в Катеринославі (Дніпропетровськ) та Миколаєві [6, с.160,162]. Проте доля цих осередків релігійної культури виявилася надзвичайно залежною від політичних експериментів радянської влади, яка, оголосивши про своє невтручання у справи релігійних спільнот, повела виразний антирелігійний курс. Статистичні дані показують, що у межах СРСР порівняно з Російською імперією протягом 1918–1923 рр. кількість католицьких віруючих скоротилася з 515 643 до 264 310 чол., тобто на 251 333 особи. Водночас, священиків зменшилося більш як наполовину – з 232 до 102 осіб [8, с.192].

Тим не менше, на початок 1925 р. в Україні продовжували діяти 317 католицьких громад. Найбільше їх було у Подільській губернії – 90 громад, Одеській – 64, Київській – 62, Волинській – 62, дещо менше в Катеринославській – 19 та Донецькій – 9 громад, і зовсім мало – в Чернігівській – 5 громад, Полтавській – 4, Харківській – 2 [9, арк.25-25зв.; 10, с.142].

Посилення антирелігійного наступу радянської держави на рубежі 20-30-х рр. XX ст. болісно вдарило по осередках католиків України. Особливо цинічним з боку держави були акції закриття католицьких кос-